

Олена Володимирівна ДОБРОВОЛЬСЬКА

кандидат економічних наук,

доцент,

доцент кафедри фінансів та банківської справи,

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

E-mail: elena.d0777@gmail.com

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ

Добровольська, О. В. Кредитна політика у сфері кредитної кооперації [Текст] / Олена Володимирівна Добровольська // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – № 3. – С. 63-73. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Фінансова стійкість і динамічність розвитку кредитного кооперативу багато в чому визначається обраною ним кредитною політикою. Організація процесу кредитування в кредитному кооперативі має суттєвий вплив на взаємини між кооперативом і пайовиками-позичальниками, на фінансову стійкість кооперативу, дозволяє звести до мінімуму ризики, що виникають у процесі видачі, користування та повернення кредиту тощо. Кредитна політика окреслює загальну стратегію розвитку кооперативу і формує структуру рекомендацій основних напрямків виконання приватних кредитних операцій.

У статті розглянуто питання підвищення якості і ефективності ощадно-позичкової політики кредитних кооперативів у частині зниження рівня ризиків, підвищення фінансової стійкості і збільшення об'єму фінансових ресурсів, що залучаються.

Окреслено найбільш важливі аспекти здатності пайовика-позичальника вести фінансові справи, зокрема фінансову відповідальність позичальника; якість ведення бухгалтерської документації; розуміння потенційних можливостей отримання прибутку; досвід в економічному, фінансовому, податковому плануванні. Перелічені аспекти повною мірою враховано в етапах оцінки кредитоспроможності пайовика-позичальника (юридичної особи) в кредитному кооперативі.

Для позичальників – юридичних осіб однією з найбільш бажаних методик, доступних фахівцеві кредитного кооперативу, є методика, відома під назвою «порівняльні результати», за якою розраховуються відхилення економічних показників пайовика-позичальника від середньогалузевих показників.

Оцінка кредитоспроможності пайовика-позичальника фізичної особи найбільш повно розроблена і перевірена практикою Ощадного банку України та ПриватБанку, але допрацьована нами з додатковим урахуванням особистих якостей позичальника, що є пріоритетними для кредитних кооперативів.

До обов'язкових фінансових нормативів, встановлених законодавством України, запропоновано нормативи фінансових обмежень за отриманими заощадженнями та нормативи фінансових обмежень у позиковій політиці кредитного кооперативу, що сприятиме фінансовій стійкості кредитного кооперативу і зниженню фінансових ризиків.

Ключові слова: фінансово-кредитна діяльність; кредитний кооператив; кредитування; фінансові інститути; фінансові установи; позикова політика; ощадна політика.

Olena Volodymyrivna DOBROVOLSKA

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Finance and Banking,
Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University
E-mail: elena.d0777@gmail.com

CREDIT POLICY IN CREDIT CO-OPERATION SPHERE

Abstract

The financial stability and dynamism of the development of a credit cooperative is largely determined by credit policy that has been chosen. The organization of the lending process in the credit cooperative has a significant effect on the relationship between the cooperative and the borrowers, the financial stability of the cooperative. It allows minimizing the risks arising in the process of issuing, using and repaying the loan, etc. The credit policy outlines the general strategy for the development of the cooperative and shapes the structure of recommendations for the main lines of execution of private lending operations.

The article examines the issues of improving the quality and efficiency of savings and loan policy of credit cooperatives in terms of reducing the level of risks, increasing financial stability and increasing the volume of attracted financial resources.

The most important aspects of the ability of the shareholder-borrower to conduct financial affairs are determined. They are the financial responsibility of the borrower; the quality of accounting documentation; understanding of potential revenue opportunities; experience in economic, financial, tax planning. The listed aspects are fully taken into account in the stages of assessing the creditworthiness of a shareholder-borrower (legal entity) in a loan co-operative.

For borrowers – legal entities, one of the most desirable methods which is available to a specialist of loan co-operative is the method known as "comparative results method". It calculates the deviations of the economic performance of a shareholder-borrower from the average industry.

The assessment of the creditworthiness of the individual shareholder-borrower is fully developed and tested by the Oschadbank of Ukraine and Privat Bank practices. It has been elaborated upon with additional consideration of the personal qualities of the borrower, which are the priority ones for credit co-operatives.

We have proposed to add the norms of financial constraints on the savings received and the norms of financial constraints in the loan policy of the credit cooperative to the mandatory financial standards which have been established by the legislation of Ukraine. It will promote financial stability of the credit cooperative and reduce financial risks.

Keywords: *financial and credit activity; credit cooperative; lending; financial institutes; financial institutions; loan policy; saving policy.*

JEL classification: G23, D02, D14, Q14

Вступ

В Україні аналіз фінансово-кредитної діяльності кредитних споживчих кооперативів громадян дозволяє зробити висновок, що кредитування таких секторів економіки, як малий і середній бізнес, селянські та особисті підсобні господарства,

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки. 2017 рік. Том 2. № 3.

домогосподарства, успішно здійснюють фінансові інститути, проте це стосується тільки невеликих за розміром кредитів.

Кредитно-фінансові відносини в кредитних кооперативах регулюються законами «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17.07.1997 р. №469/97-ВР, «Про кооперацію» від 10.07.2003 р. №1087-IV, «Про кредитні спілки» від 20.12.2001 р. №2908-111, «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 р. №742-IV, положенням «Про фінансові нормативи діяльності та критерії якості системи управління кредитних спілок та об'єднаних кредитних спілок» від 03 лютого 2004 р. за № 148/8747», які вводять нові фінансові обмеження як в ощадну, так і в позикову політику кредитних кооперативів.

Фінансова стійкість і динамічність розвитку кредитного кооперативу багато в чому визначається обраною ним кредитною політикою.

Організація процесу кредитування в кредитному кооперативі має суттєвий вплив на взаємини між кооперативом і пайовиками-позичальниками, на фінансову стійкість кооперативу, дозволяє звести до мінімуму ризику, що виникають у процесі видачі, користування та повернення кредиту тощо. Сучасна практика надання кооперативного кредиту повинна забезпечувати впорядковані відносини між кредитором – кредитним кооперативом і пайовиками-позичальниками з метою максимального забезпечення пайовиків кооперативу кредитними ресурсами і підвищення рівня повернення виданих кредитів. Тому питання процесу кредитування в кредитному кооперативі є нагальними та належать до актуальних.

На проблеми формування кредитної кооперації зосереджено увагу у роботах П. І. Гайдуцького [1], В. В. Гончаренка [2], П. А. Лайка, П. М. Макаренка [3], М. Й. Маліка, В. Я. Месель-Веселяка, С. С. Осадця, П. Т. Саблука, Л. В. Романової, В. М. Алексійчука, Г. С. Панова [4], Н. Н. Жилина [5], С. М. Пуриц [6], Ю. В. Синько [7] та інших. Завдяки доробку цих вчених сформовано підґрунтя для подальших наукових досліджень. Але, на нашу думку, існує потреба в ширшому розкритті питань аналізу сучасних методик надання кредитів. Також існують прогалини в розробці та удосконаленні методик для юридичних і фізичних осіб пайовиків-позичальників у межах кредитної кооперації, які є своєрідним доповненням системи комерційних банків. На законодавчому рівні в системі кредитної кооперації ці питання потребують суттєвих доопрацювань.

Мета та завдання статті

Метою дослідження є аналіз сучасних методик надання кредитів та розробка і систематизація комплексних методів оцінки кредитоспроможності пайовика-позичальника як фізичної, так і юридичної особи.

Для досягнення поставленої мети дослідження визначено такі наукові завдання:

1. Здійснити аналіз динаміки середньої величини позик, наданих кредитними кооперативами пайовикам-позичальникам.
2. Проаналізувати основні складові ризику для оцінки кредитоспроможності пайовика-позичальника в кредитному кооперативі.
3. Запропонувати нормативи фінансових обмежень за отриманими заощадженнями та в позиковій політиці кредитного кооперативу.

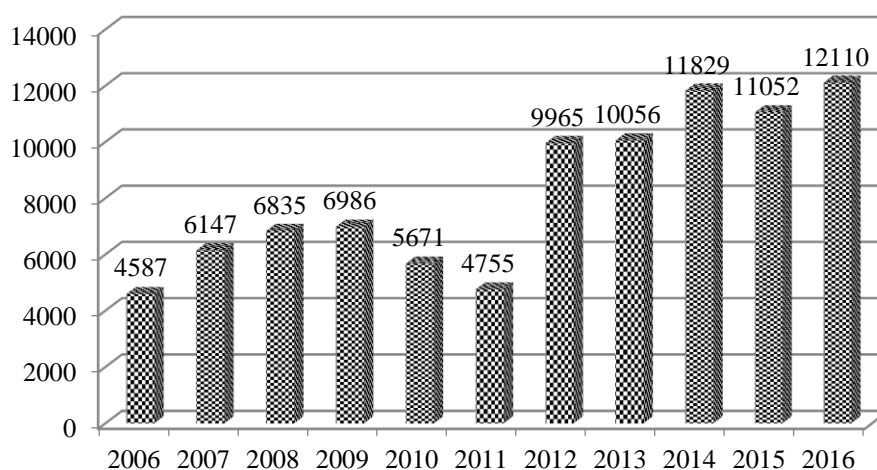
Виклад основного матеріалу дослідження

Кредитна політика окреслює загальну стратегію розвитку кооперативу. З її допомогою не мають на меті встановити конкретні способи досягнення цілей, а лише формують «каркас», структуру рекомендацій основних напрямків виконання

приватних кредитних операцій. На основі цього «каркасу» розробляється методика проведення щоденних заходів, спрямованих на досягнення цілей кредитної політики.

Кредитна політика кооперативу, таким чином, визначає цілі кредитного управління. Вона повинна чітко визначити наміри кредитного кооперативу бути активним у наданні кредиту, що дає можливість швидко змінити кредитну політику залежно від кон'юнктури ринку, або бути консервативним в умовах надання кредиту потенційному позичальникові. Вироблена кредитна політика кооперативу схвалюється загальним зборами його членів. В обов'язковому порядку при її розробці враховуються основні моменти, визначені законодавством та статутом кредитного кооперативу.

Аналіз динаміки середньої величини позик, наданих кредитними кооперативами пайовикам-позичальникам, свідчить про підвищення довіри до потенційних позичальників (рис. 1).

※ Середня сума позики, що надається кредитним кооперативом, грн.

Рис. 1. Середня сума позики, що надається кредитним кооперативом, в 2006-2016 рр., грн

**Складено автором на підставі даних [8].*

В Україні доступність банківських послуг з кредитування залишається на низькому рівні. Жорсткість умов надання банківських кредитів підвищила привабливість позик кредитних кооперативів, які працюють з фізичними особами на більш гнучких умовах (умовою надання позики є фактично членство в кредитному кооперативі). Кредитоспроможність пайовика-позичальника оцінюється за неформальними критеріями, серед яких першорядне значення мають рекомендації інших членів-пайовиків.

Водночас удосконалення фінансово-кредитного механізму діяльності кредитних споживчих кооперативів громадян вимагає розробки і впровадження формалізованих критеріїв оцінки кредитоспроможності пайовиків-позичальників для зниження фінансових ризиків кооперативів і підвищення їх фінансової стійкості.

Визначення рівня кредитоспроможності (ступеня кредитоспроможності) полягає у визначенні індивідуального або приватного кредитного ризику кооперативу, тобто ризику, пов'язаного з конкретним пайовиком-позичальником, конкретним кредитом, що видається пайовику.

«До комплексних методів оцінки кредитоспроможності пайовика-позичальника, які застосовуються в кредитних кооперативах США, можна віднести оцінку кредитоспроможності позичальника на основі «Правил п'яти сі», де критерії відбору клієнтів позначені словами, що починаються на букву «С»:

- репутація клієнта (Customer charter);
- платоспроможність (Capacity to pay);
- капітал (Capital);
- забезпечення кредиту (Collateral);
- економічна кон'юнктура та її перспективи (Current business conditions and goodwill)» [4].

Аналіз репутації клієнта – це фактор, який у кооперативному кредитуванні є найбільш значущим серед інших. Якщо особа пайовика-позичальника і його кредитна історія є сумнівними, тоді всі інші кредитні чинники автоматично втрачають своє значення.

Репутація пайовика, який звернувся за кредитом, серед пайовиків кредитного кооперативу та інші рекомендації служать індикатором для прийняття кооперативом рішення про надання кредиту. Відповідальність, чесність і серйозність його намірів також складають репутацію пайовика-позичальника.

Кредитний фахівець повинен переконатися в тому, що пайовик-позичальник може чітко сформулювати мету отримання кооперативного кредиту, що він здатний компетентно керувати приватним підприємством і, відповідно, кредитною діяльністю, що він здатний оперативно реагувати на зміни, які можуть вплинути на результати, і, як наслідок, на погашення отриманого кредиту.

Найбільш важливими аспектами при вивченні здатності пайовика-позичальника вести фінансові справи прийнято вважати:

- фінансову відповідальність позичальника;
- якість ведення бухгалтерської документації;
- розуміння потенційних можливостей отримання прибутку;
- досвід в економічному, фінансовому, податковому плануванні.

Для позичальників – юридичних осіб однією з найбільш бажаних методик, доступних фахівцеві кредитного кооперативу, є методика, відома під назвою «порівняльні результати», за якою розраховуються відхилення економічних показників пайовика-позичальника від середньогалузевих показників.

Аналіз платоспроможності проводиться з метою виявлення готовності та бажань пайовика-позичальника повертати позикові кошти в строк і базується на вивченні складу і структури засобів, які можуть бути використані для погашення кредиту.

Аналіз капіталу – це оцінка фінансової надійності підприємства на підставі проведення оцінки поточного фінансового стану пайовика-позичальника і тенденцій минулої його діяльності. Кредитний інспектор повинен переконатися в тому, що пайовик-позичальник зможе отримати достатньо коштів у формі доходу або потоку готівки для того, щоб повернути кредит і відсотки по ньому без значного погіршення свого фінансового становища. Здійснюючи оцінку капіталу пайовика-позичальника, необхідно звернути увагу на три основних моменти:

- достатність капіталу, яка оцінюється з використанням коефіцієнта фінансового левериджу (коефіцієнт фінансового важеля, показник заборгованості), що показує розподіл ризику між власним капіталом і позиковими. Що вище відношення позикових коштів до власних, то вищий ризик кредитного кооперативу (як кредитора) і обережніше необхідно ставитися до видачі кредиту певному пайовику-позичальнику;

- ступінь вкладення капіталу пайовика-позичальника в операцію, під яку береться кредит;
- загальну ефективність діяльності пайовика-позичальника, яка характеризується показниками рентабельності. Для розрахунку показників рентабельної чистий прибуток порівнюється з такими параметрами, як сума продажів, активи і капітал підприємства. Великий інтерес для кредитного інспектора має динаміка зміни цих показників за декілька років.

Оцінка кредитоспроможності пайовика-позичальника фізичної особи найбільш повно розроблена і перевірена практикою Ощадного банку України та ПриватБанку, яка дозволяє з найвищою точністю не тільки оцінити платоспроможність пайовика-позичальника, але й визначити максимальний розмір кредиту, який може бути йому виданий. Недоліком цієї методики, на наш погляд, є той факт, що в ній не враховуються особисті якості позичальника (що є пріоритетними для кредитних кооперативів). Тому нами запропонована комплексна методика оцінки платоспроможності пайовика-позичальника (фізичної особи) (таблиця 1).

Таблиця 1. Комплексна методика оцінки платоспроможності пайовика-позичальника (фізичної особи)

Етап	Найменування етапу	Показники, які характеризують пайовика-позичальника
1-й етап	Визначення позичальника	Вік позичальника. Його стать: жінка/чоловік. Освіта. Термін проживання в певній місцевості: місто/село. Наявність власної земельної ділянки або паю. Професія. Досвід роботи.
2-й етап	Перевірка позичальника	Офіційне працевлаштування. Період часу, який працював на останньому місці роботи. Наявність довідки про доходи. Неофіційний додатковий дохід. Наявність кредитів в інших банках (кредитні картки). Наявність прострочених кредитів (поточні, у минулому)
3-й етап	Визначення цілей кредиту	Споживчі цілі. Виробничі цілі. Позика на житло.
4-й етап	Строк надання позики	До 1 місяця. Від 1 до 3 місяців. Від 3 до 6 місяців. Від 6 до 12 місяців. Більше 12 місяців.
5-й етап	Забезпечення по кредиту	Нерухомість. Рухоме майно. Коштовності. Поручитель. Власні заощадження як члена кредитного кооперативу.
6-й етап	Сума кредиту	До 5 тис. грн Від 5 до 10 тис. грн Від 10 до 25 тис. грн Понад 25 тис. грн

**Власна розробка*

Джерелами такої інформації може слугувати розроблена анкета, заповнена пайовиком-позичальником, а також відгуки про нього інших пайовиків кооперативу, роботодавця, сусідів тощо. Перспективним напрямком також є співпраця кредитних кооперативів з комерційними банками в сегменті накопичення баз даних по неплатоспроможним пайовикам-позичальникам.

Для комплексної оцінки платоспроможності пайовика-позичальника суб'єкта малого та середнього бізнесу доцільно використовувати бальну систему оцінки за такими групами показників (табл. 2).

Таблиця 2. Комплексна методика оцінки платоспроможності пайовика-позичальника (юридичної особи)

Етап	Найменування етапу	Показники, які характеризують пайовика-позичальника
1-й етап	Оцінка виду діяльності та ринку продукції, що виробляється	Економічна ситуація в галузі. Сегмент та частка ринку. Рівень цін. Конкуренція в галузі. Наявність у галузі та регіоні зарубіжних компаній-конкурентів. Державне регулювання бізнесу.
2-й етап	Аналіз економічного потенціалу пайовика-позичальника	Коефіцієнт зношення активної частини основних засобів. Рівень інноваційної діяльності. Наявність та використання інформації, що надає переваги перед іншими організаціями малого бізнесу.
3-й етап	Аналіз джерел фінансування господарської діяльності пайовика-позичальника	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу. Коефіцієнт поточної ліквідності. Коефіцієнт оборотності позикового капіталу. Середньозважена ціна позикового капіталу. Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими коштами. Коефіцієнт співвідношення власних і позикових засобів.
4-й етап	Аналіз і оцінка фінансових результатів діяльності пайовика-позичальника	Структура доходів за видами діяльності. Рентабельність продажів. Рівень податкових платежів у виручці від продажів. Рентабельність основної діяльності.
5-й етап	Аналіз управлінської бази	Якісний склад засновників. Можливість засновників впливати на політику організації. Рівень менеджменту організації. Плинність кадрів. Організаційна структура.
6-й етап	Оцінка репутації пайовика-позичальника	Кредитна історія організації. Оцінка пайовика-позичальника постачальниками, споживачами й іншими учасниками ринку. Особисті якості топ-менеджерів. Щільність зв'язку з кооперативом.

**Власна розробка*

Перевага пропонованої методики полягає в тому, що в ній наявна оцінка як кількісних, так і якісних показників, а також у можливості визначення рейтингової оцінки потенційних позичальників, що дозволяє здійснювати регулювання величини запланованої позики залежно від значення кредитного рейтингу.

Певні обмеження на діяльність кредитних кооперативів накладають деякі нормативно-правові акти (з метою зниження фінансових ризиків та протидії корупції, фінансовим махінаціям та іншим порушенням).

Фінансовими обмеженнями позикової політики кредитних кооперативів мають бути:

- 1) норматив максимальної суми позики одному позичальникові $H_{мп}$, який дозволяє обмежити рівень фінансового ризику:
- 2)

$$H_{мп} = \frac{3i}{\sum_{i=1}^n 3i} \cdot 100\%, \quad (1)$$

де $3i$ – видані позики i -му пайовику.

Значення цього нормативу необхідно законодавчо затвердити для кредитних кооперативів з терміном діяльності більше 2 років ($H_{мп} \leq 10\%$), з терміном діяльності менше 2 років ($H_{мп} \leq 20\%$);

2) норматив максимальної суми позики, яка надається декільком членам кредитного кооперативу (пайовикам), що є афілійованими особами:

$$H_{мп\phi} = \frac{3a}{\sum_{i=1}^n 3i} \cdot 100\%, \quad (2)$$

де $3a$ – видані позики декільком членам кредитного кооперативу (пайовикам), що є афілійованими особами.

Значення цього нормативу необхідно законодавчо затвердити для кредитних кооперативів з терміном діяльності більше 2 років ($H_{мп\phi} \leq 20\%$), з терміном діяльності менше 2 років ($H_{мп\phi} \leq 30\%$).

Фінансові обмеження за отриманими заощадженнями також запропоновано встановити шляхом введення наступних двох нормативів:

1) норматив максимальної суми грошових коштів, залученої від одного члена кредитного кооперативу (пайовика) або від декількох членів кредитного кооперативу (пайовиків), які є афілійованими особами $H_{з1}$:

$$H_{з1} = \frac{3i}{\sum_{i=1}^n 3i}, \quad (3)$$

де $3i$ – сума заощаджень i -го пайовика або декількох пайовиків.

Максимальне значення фінансового нормативу $H_{з1} \leq 20\%$ – для кредитних кооперативів з терміном діяльності більше 2 років, $H_{з1} \leq 30\%$ – для кредитних кооперативів з терміном діяльності менше 3 років;

3) норматив співвідношення пайового фонду і особистих заощаджень $H_{з2}$:

$$H_{з2} = \frac{ПФ}{\sum_{i=1}^n 3i}, \quad (4)$$

де ПФ – величина пайового фонду.

Мінімальна величина цього нормативу повинна становити $H_{z3} > 8\%$, при цьому сума заощаджень пайовиків береться в розрахунок на підставі даних, що відображені у фінансовій звітності на кінець попереднього звітного року.

Зарубіжні кредитні кооперативи формують резерви під залучені кошти пайовиків і отримані кредити і позики від банків або фінансових компаній (така практика дозволяє забезпечувати фінансову стійкість кредитних кооперативів і дає можливість їхньому економічному розвитку).

Зазначений резерв призначений для покриття всіх видів ризиків, з якими стикається фінансова організація. Розмір загального резерву встановлюється у співвідношенні з будь-яким з наступних показників: власні кошти організації, активи організації, залучені кошти організації, доходи організації тощо. В Україні комерційні банки резервують кошти залежно від залучених вкладів населення та інших зобов'язань банку.

Необхідно встановити норматив для кредитних кооперативів України H_{z3} :

$$H_{z3} = \frac{P}{\sum_{i=1}^n Z_i} \quad (5)$$

де P – величина резервного фонду кредитного кооперативу.

Значення нормативу $H_{z3} > 3\%$ – для кооперативів з терміном діяльності менше 2 років, $H_{z3} > 5\%$ – для кооперативів з терміном діяльності більше 2 років.

Законом передбачено створення резервного фонду тільки під залучені кошти, проте доцільно встановлювати мінімальне значення резервного фонду, виходячи з рівня наданих позик, що дозволить забезпечити фінансову стійкість кредитного кооперативу і знизити фінансові ризики. Мінімальний розмір резервів, які необхідно створювати під позикові кошти кредитного кооперативу, на наш погляд, повинен становити 10 %.

Крім обов'язкових фінансових нормативів, встановлених законодавством України, ощадна політика кредитних кооперативів повинна охоплювати й додаткові, виконання яких має рекомендаційний характер, але дозволяє забезпечити фінансову стійкість і розвиток кооперативу.

Окремим питанням позиково-ощадної політики кредитної кооперації є вирішення проблеми забезпечення. Необхідно підкреслити, що кредит повинен видаватися для здійснення певної господарської операції, а не в обмін на забезпечення «де-юре». Забезпечення має стати підставою для повернення коштів кредитному кооперативу, а рішення про надання кредиту завжди має базуватися на перевагах самого проекту, що фінансується з урахуванням якості забезпечення. Тому питання забезпечення повинно вирішуватися вже після того, як кредитна угода буде вважатися прийнятною для кредитного кооперативу. Як показала практика, забезпеченням кооперативного кредиту найчастіше є: сільськогосподарська техніка, оргтехніка, автотранспорт і т. ін. Кредитні кооперативи вкрай неохоче беруть у заставу житло, оскільки процедуру виселення вважають непринятною. Найбільш оптимальною заставою, на думку керівників кредитних кооперативів, є автотранспорт та сільськогосподарська техніка, які майже без труднощів реалізуються і за якими можна забезпечити відстеження стану об'єкта застави шляхом домовленості з автоінспекцією та іншими органами реєстрації прав.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, підвищенню якості та ефективності позиково-ощадної політики кредитних кооперативів у частині зниження рівня ризиків, підвищення фінансової стійкості та збільшення обсягу залучених фінансових ресурсів сприятимуть:

- прийняття процедури проведення аналізу кредитоспроможності пайовиків-позичальників (як представників малого та середнього бізнесу, так і фізичних осіб), яка повинна брати до уваги не тільки рівень забезпеченості виданої позики, але і комплексну характеристику потенційного позичальника: платоспроможність, репутацію і безліч інших чинників;
- прийняття процедури видачі та погашення позик (необхідно визначити конкретну схему кредитування, розраховавши економічну ефективність проекту, що буде сприяти виробленню стратегії кредитування, що є найбільш прийнятною для певного позичальника і його виду діяльності (для суб'єктів малого бізнесу));
- прийняття процедури моніторингу виданих і проблемних позик (доцільно ранжувати позики за терміном, забезпеченістю, категоріями пайовиків тощо, для більш ефективного управління портфелем позик).

Перспективи подальших шляхів розвитку кредитної кооперації є дуже багатообіцяючі. Необхідно підвищувати значущість кредитних кооперативів насамперед в економіці АПК, а саме:

- «розробити державну кооперативну політику;
- закріпити в Конституції наявність у країні кооперативного сектору економіки поряд з державним і приватним;
- розглядати всі види кооперативів як «народне підприємство» і як одну зі структур соціально орієнтованої економіки країни;
- проголосити політику заохочення кооперативного руху з додатковими пільгами по податках і кредитах;
- розробити заходи щодо створення фонду гарантування заощаджень пайовиків» [10].

Список літератури

1. Гайдуцький, П. І. Аграрна реформа Л. Д. Кучми в Україні: [до 20-річчя початку аграрної реформи в Україні, здійсненої під час президентства Л. Д. Кучми] / П. І. Гайдуцький. – К.: Інформаційні системи, 2015.– 447 с.
2. Гончаренко, В. В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика. / В. В. Гончаренко. – К.: Наукова думка, 2007. – 358 с.
3. Макаренко, П. М. Фінансово-кредитне забезпечення розвитку підприємств АПК: [монографія] / П. М. Макаренко, Л. М. Балахнічова. – Херсон: МУБіП, 2006. – 163 с.
4. Панова, Г. С. Кредитная политика коммерческого банка / Г. С. Панова. – М.: ДИС, 2007. – 295 с.
5. Жилина, Н. Н. Развитие финансово-кредитного механизма функционирования кредитных кооперативов / Н. Н. Жилина // Международный бухгалтерский учет. – 2011. – № 7. – С. 41–50.
6. Пуриц, С. М. Оценка эффективности деятельности кредитных потребительских кооперативов граждан / С. М. Пуриц // РИСК: Ресурсы, информация, снабжение, конкуренция. – 2010. – № 2. – С. 197–200.
7. Синько, Ю. В. Развитие сельской кредитной кооперации через механизм саморегулирования / Ю. В. Синько // Финансы и кредит. – 2009. – № 3. – С. 76–88.

8. Підсумки розвитку ринку кредитних спілок станом на 31.12.2016 р. [Електронний ресурс] / Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу: <http://www.nfp.gov.ua>.
9. Іваненко, О. І. Фінансові нормативи в діяльності кредитних спілок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/74418.doc.htm.
10. Система фінансового моніторингу Кредитних союзів PEARLS. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://financecrisis.ru/page/sistema-finansovogo-monitoringa-kreditnyh-sojuzov-pearls>.
11. Положення «Про фінансові нормативи діяльності та критерії якості системи управління кредитних спілок та об'єднаних кредитних спілок» від 03 лютого 2004 р. за № 148/8747. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0148-04>.
12. Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 20 вересня 2001 р. № 2740-ІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №5. – С. 30-45.

References

1. Hayduts'kyu, P. I. (2015). *Ahrarna reforma L. D. Kuchmy v Ukrayini: [do 20-richchya pochatku ahrarnoyi reformy v Ukrayini, zdiysnenoyi pid chas prezydentstva L. D. Kuchmy]*. Kyiv: Informatsiyni systemy.
2. Honcharenko, V. V. (2007). *Kredytne spilky yak finansovi kooperatyvy: mizhnarodnyy dosvid ta ukrayins'ka praktyka*. Kyiv: Naukova dumka.
3. Makarenko, P. M. & Balakhnichova, L. M. (2006). *Finansovo-kredytne zabezpechennya rozvytku pidpryyemstv APK*. Kherson: MUBiP.
4. Panova, H. S. (2007). *Kreditnaya politika kommercheskoho banka*. Moscow: DYS.
5. Zhylyna, N. N. (2011). Razvitie finansovo-kreditnoho mekhanizma funktsionirovaniya kredytnykh kooperativov. *Mezhdunarodnyy bukhholderskiy uchet*, 7, 41–50.
6. Puryts, S. M. (2010). Otsenka effektivnosti deyatel'nosti kredytnykh potrebitel'skikh kooperativov hrazhdan. *RISK: Resursy, informatsiya, snabzhenie, konkurentsya*, 2, 197–200.
7. Syn'ko, Yu. V. (2009). Razvitie sel'skoy kreditnoy kooperatsii cherez mekhanizm samorehulyrovaniya. *Finansy i kredit*, 3, 76–88.
8. *Pidsumky rozvytku rynku kredytnykh spilok stanom na 31.12.2016 r.* (2017). Retrieved from: <http://www.nfp.gov.ua>.
9. Ivanenko, O. I. (2010). *Finansovi normatyvy v diyal'nosti kredytnykh spilok*. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/74418.doc.htm.
10. *Sistema finansovoho monitorinha Kredytnykh soyuzov PEARLS*. (n.d.). Retrieved from: <http://financecrisis.ru/page/sistema-finansovogo-monitoringa-kreditnyh-sojuzov-pearls>.
11. *Pro finansovi normatyvy diyal'nosti ta kryteriyi yakosti systemy upravlinnya kredytnykh spilok ta obyednanykh kredytnykh spilok*. (2004). Polozhennya vid 03 lyutoho 2004 r. za # 148/8747. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0148-04>.
12. Pro Fond harantuvannya vkladiv fizychnykh osib: zakon Ukrayiny vid 20 veresnya 2001 r. # 2740-IP. (2002). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 5, 30-45.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2017 р.